

нього, наприклад, Польщі, Чехії, Угорщини, Болгарії, Румунії. Менш вірогідним є альтернативний амбіційний сценарій розвитку процесу європейської інтеграції. Його пріоритетом є надання європейській інтеграції нової якості, тобто використання британського виходу з метою посилення консолідації країн-членів ЄС на засадах формування справжньої європейської конфедерації зі спільною податковою політикою не тільки у зоні євро, справжньою реалізацією спільної зовнішньої та оборонної політики, збереження за ЄС статусу автономного полюсу сили в очікуваній багатополярній системі міжнародних відносин. Але за будь-якого випадку європейське право має продовжити виконувати подвійну функцію: гаранта досягнутого рівня європейської інтеграції та спонукальної сили до реалізації амбіційних планів формування справжньої Європейської республіки. Ймовірно виконання цих обох функцій буде залежати від поетапного переходу від інерційного сценарію розвитку процесу європейської інтеграції до більш амбіційного сценарію.

Морська Н. Л.

к.філос.н., доцент

кафедри філософії та суспільних наук

Тернопільського національного

педагогічного університету

імені Володимира Гнатюка

ОСВІТА У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

*Освіта у галузі прав людини є пріоритетом –
потрібно більше конкретних дій.*

Томас Хаммарберг [3, с.4]

Сучасна Україна, обравши європейський вектор розвитку, потребує кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя. В умовах швидкозмінної та багатогранної національної правової реальності важливим є формування високої європейської правової культури як на особистісному, так і на суспільному рівнях. Стрижневим у цьому процесі є велика увага й повага до прав людини як свідчення

зрілого розвитку правосвідомості кожного громадянина та активного правового життя суспільства з орієнтацією на правові цінності. Ефективну реалізацію забезпечить широке інформування та спеціальна підготовка-навчання із прав людини і важливою у цьому процесі є роль різних форм освіти. Це питання визначає мету й актуальність даної рефлексії.

Правова культура українського суспільства, як свідчать дослідження, незважаючи на існуючу активну увагу до правової системи з боку держави, знаходиться на етапі формування і потребує цілеспрямованої регуляції та активної діяльності для її якісного розвитку. Правова культура – це «своєрідна система правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого суспільством правового прогресу та відображають у правовій формі стан свободи особи, інші найважливіші соціальні цінності» [5, с.114]. Безумовною правовою, суспільною та загальнолюдською цінністю є права і свободи людини. Такі принципи визначені у Загальній декларації прав людини, проголошеній 10 грудня 1948 року Генеральною Асамблеєю ООН [2]. Вони є встановленим стандартом, який стимулює й вимагає знання, вміння користування й відстоювання своїх прав кожною людиною та регламентує обов'язкове дотримання їх з боку владних органів, що в Україні є ще далеким від ідеалу.

Для українського суспільства взірцевим є приклад європейського гуманістичного праворозуміння в основі якого лежить ідея природної справедливості та визнання цінності людини з усіма її невідчужуваними правами. Ще 1789 року у Франції з'явилася «Декларація прав людини і громадянина», яка проголосила демократичні й гуманістичні принципи державно-правового ладу та акцентувала на природніх і невід'ємних правах людини [1], що і лягло в основу європейського правового гуманізму.

Надійним фундаментом еволюційного розвитку чинної правової системи будь-якого європейського суспільства є правова освіта і правове виховання у сфері прав людини. В нашому суспільстві у цій сфері існує низка прогалин. Насамперед, ще недостатньо сформоване розуміння самого поняття «права людини», як історичного явища, «ступінь і характер розвиненості якого визначається рівнем розвитку права та держави у певному суспільстві», розвиток якого «завжди

передбачає спадкоємність уявлень про право, з погляду людини як учасника соціального життя» [5, с.168]. Також, низький рівень поінформованості про права і свободи людини, який часто призводить до підміни понять та маніпуляцій громадською думкою під час політичних дискусій. Тому правове навчання і виховання відіграє значну роль як цілеспрямована діяльність «державних і недержавних інститутів, усіх соціально відповідальних суб'єктів із формування і вдосконалення правової культури суспільства і кожної особистості» [4, с.80].

В контексті філософського осмислення щоденне, цілеспрямоване, професійно організоване правове навчання і виховання, з використанням інноваційних підходів та технологій, сприятиме підвищенню рівня правових знань українців, розвиватиме незалежні особистісні якості, високий рівень правосвідомості та правової культури.

На часі є розробка наскрізної навчальної програми для закладів середньої освіти, яка б формувала знання та вміння реалізації прав і свобод людини за допомогою різних інтерактивних методів. Заняття на кожному етапі повинні бути «живими» й цікавими, а посібники, підручники й інші інформаційні джерела мають бути доступними, із наявними численними прикладами та аналітичними завданнями, які активізували б мислення і сприяли тому, щоб учасники навчального процесу з легкістю засвоювали практичні навички та усвідомлювали цінність таких знань і занять. У цьому контексті, вартим уваги є видання «Кожен має право знати свої права» (автори: Буров С., Реуцький К., Войтенко О., Бурова Р.) [3], виданий Всеукраїнською асоціацією громадських організацій «Українська Гельсінська спілка з прав людини», який базується на різноманітних освітніх інструментах і методах, у цікавій формі актуалізує дискусію та громадську активність навколо основних прав і свобод людини.

У закладах вищої освіти неюридичного спрямування необхідно також стимулювати актуальність проблеми прав людини. Окрім вивчення загального курсу з правознавства, доцільно інтегрувати проблему прав людини у різні суспільні дисципліни, формувати відповідні компетентності та зазначати це у освітніх програмах. Спецкурси, тренінги, семінари, конференції тощо з прав людини лише

доповнюватимуть отримані знання, розвиватимуть критичне мислення, формуватимуть власне бачення суперечливих моментів, а головне – стабілізуватимуть правосвідомість і впевненість та сталість правової культури студентської молоді.

Особлива роль у популяризації прав людини належить різним громадським організаціям, суспільним активістам та волонтерам, просвітницька місія яких допомагала б людям різних вікових груп і соціальних верств оволодівати знаннями у сфері прав людини та відповідними нормами поведінки. Як зазначають дослідники, «формування правового світогляду є пріоритетною складовою як правової соціалізації людини, так і процесу правового виховання і самовиховання особистості. Вищі правові цінності, зокрема права та свободи людини, становлять основу особистісного, індивідуального правового світогляду» [4, с.81]. Освіта у сфері прав людини покликана надавати не лише конкретні знання у сфері права, а розширювати правову реальність загалом, показувати механізми її природи та дії.

Отже, правова культура відображає активність суб'єкта у правовій сфері, вагомою складовою якої є права і свободи людини, знання та повага до яких підвищує її якість. Для зрілого розвитку правової культури українського суспільства необхідна активна просвітницька робота у сфері прав людини, зокрема: безперервна освіта у галузі прав людини; розробка наскрізних програм з прав людини для закладів середньої освіти; впровадження модулів із прав людини у суспільні дисципліни закладів вищої освіти; розробка спеціалізованих програм для громадських та волонтерських організацій, проведення різноманітних просвітницьких заходів для різних верств населення тощо. Україна та українці гідні високого рівня правової культури!

Список використаних джерел

1. Декларація прав людини й громадянина 1789 р. URL: <https://constituante.livejournal.com/10253.html> (дата звернення: 3.05.2020).
2. Загальна декларація прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 3.05.2020).

3. Кожен має право знати свої права. Буров С., Реуцький К., Войтенко О., Бурова Р. Київ: КВІЦ, 2012. 106 с.
4. Гетьман А.П., Данильян О.Г., Дзьобань О.П. та ін . Філософія правового виховання: навч. посіб. Харків: Право, 2012. 248 с.
5. Шестопалова Л. Теорія права та держави: посіб. Київ: Паливода А.В., 2012. 256 с.

Пахаєва А. А.
*студентка Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Т.Г. Шевченка
Науковий керівник:
к.ю.н., доцент кафедри
міжнародного права
Київського національного університету
імені Т.Г. Шевченка
Ржевська В.С.*

РОЛЬ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ЕЛЕМЕНТА ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

Зважаючи на те, що постійна увага приділяється до вивчення правової системи України, то актуального значення набуває роль правової культури в структурі правової системи. Актуальність даного питання полягає в тому, що якщо правова культура не відповідає європейським стандартам, то це призводить до протиправної поведінки людей. Дослідженням правової системи та правової культури займалися та займаються багато вчених, відтак кожен по-різному трактує визначення цього словосполучення.

Л. Г. Машуков вважає, що правова культура зумовлена такими умовами, як: спосіб виробництва, соціально-політичні та духовні умови. Він визначає правову культуру як своєрідний спосіб соціального управління, що створюється людьми та спрямовується на вплив на поведінку людей [1, с. 23].